

Socratic Questioning: Guidelines for General Application in Learning Activities

Seksan Sooksena

*The demonstration school of Silpakorn University (Secondary)
Silpakorn University Sanam Chandra Palace Campus*

Received: March 24, 2025

Revised: July 7, 2025

Accepted: August 18, 2025

Abstract

Although Socratic questioning emerged more than 2,500 years ago, it remains highly relevant in contemporary education. It refers to a systematic process of inquiry aimed at exploring ideas, analyzing concepts, and critically examining assumptions through rational dialogue between learners and teachers. The method consists of seven types of questions: 1) questions for comprehension of the initial question 2) questions for clarification 3) questions to determine reasons and evidence 4) questions for exploring viewpoints 5) questions to determine implications and consequences 6) questions meant to evaluate assumption and 7) questions to determine goals and purposes. Due to the nature of these questions being the stimulation of systematic thinking, Socratic questioning is particularly suited for fostering critical thinking processes and promoting rational communication in present-day classrooms. Teachers can adapt and apply this approach during the introductory, instructional, and concluding phases of various instructional activities.

Keywords

socratic questioning, learning activities, questioning techniques

คำถามแบบโสเครติส: แนวทางการประยุกต์ใช้ในการ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยทั่วไป

เสกสรรค์ สุขเสนา

โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศิลปากร (มัธยมศึกษา)
มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

บทคัดย่อ

คำถามแบบโสเครติสแม้ว่าจะเกิดขึ้นมานานกว่าสองพันห้าร้อยปี แต่ก็ยังทันสมัย โดยเป็นกระบวนการตั้งคำถามอย่างมีแบบแผน เพื่อสำรวจความคิด วิเคราะห์แนวคิด และตรวจสอบสมมติฐานอย่างมีเหตุผลร่วมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอน ซึ่งมีวิธีการตั้งคำถาม 7 วิธี ได้แก่ 1) คำถามที่มุ่งทำความเข้าใจคำถามเดิม 2) คำถามที่มุ่งขอคำชี้แจง 3) คำถามที่มุ่งหาเหตุผลและหลักฐานประกอบ 4) คำถามที่มุ่งสำรวจมุมมอง 5) คำถามที่มุ่งถึงนัยยะและผลที่ตามมา 6) คำถามที่มุ่งพิจารณาสมมติฐาน และ 7) คำถามที่มุ่งหาเป้าหมายและวัตถุประสงค์ ด้วยลักษณะของคำถามที่กระตุ้นการคิดอย่างมีระบบ วิธีการนี้จึงเหมาะสมในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เชิงวิพากษ์และการสื่อสารอย่างมีเหตุผลในห้องเรียนปัจจุบัน ผู้สอนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในชั้นนำ ชั้นสอน และชั้นสรุป

คำสำคัญ

คำถามแบบโสเครติส, การจัดกิจกรรมการเรียนรู้, เทคนิคการตั้งคำถาม

บทนำ

มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเหตุผล (Men are Rational) เป็นคำกล่าวของ อริสโตเติล นักปรัชญาชาวกรีก ที่มีชีวิตเมื่อ 384 - 322 ปีก่อนคริสตกาล ที่คอยย้ำเตือนมนุษย์ตลอดสองพันกว่าปีนี้ให้พยายามใช้เหตุผลเป็นหลัก มากกว่าใช้อารมณ์ความรู้สึกในการไตร่ตรองเรื่องราวต่าง ๆ ยิ่งในยุคปัจจุบัน และในอนาคต โลกจะเปลี่ยนแปลง เต็มโต และเคลื่อนไหวอย่างรวดเร็วในทุก มิติ และเป็นไปในทิศทางที่หลายคนอาจคาดไม่ถึง ซึ่งเกิดจากหลายเหตุผล โดยเฉพาะในปัจจุบันมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เมื่อเทคโนโลยีก้าวหน้า การเดินทางติดต่อไปมาหาสู่กัน การเชื่อมโยงผ่านโลกออนไลน์ และความรู้ ใหม่ ๆ เกิดขึ้นอย่างมากมาย หลายช่องทาง ในยุคนี้จึงเป็นยุคแห่งการแสดง ความคิดความเห็นอย่างเสรี และรวดเร็ว ผ่านสื่อต่าง ๆ ความหลากหลายของ ข้อคิดเห็นและแนวคิดจึงมักเป็นประเด็นถกเถียงไม่อาจลงข้อสรุปได้ จึงจำเป็นต้องพัฒนาทักษะการคิดวิจารณ์ญาณ การวิพากษ์ และวัฒนธรรม แห่งการตั้งคำถาม (Independent Committee for Education Reform (ICER), 2019) ดังนั้น การที่จะมีทักษะในการคิดได้ดี จึงขึ้นอยู่กับคุณภาพ ของการตั้งคำถาม หากมีทักษะในการตั้งคำถาม จะเป็นกุญแจไปสู่การคิด อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้ง และช่วยให้การดำรงชีวิตมี ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (Amorncheevin, 2013)

คำถามแบบโสเครตีสเป็นศิลปะแห่งการตั้งคำถามหนึ่งที่มีแบบแผน ดังที่ Paul and Elder (2007) กล่าวไว้ว่า เป็นการตั้งคำถามอย่างมีระเบียบ วิธีที่สามารถใช้ติดตามความคิดต่าง ๆ ได้หลายวัตถุประสงค์ ไม่ว่าจะเป็นการ สำรวจความคิดที่ซับซ้อน การหาความจริงของสิ่งต่าง ๆ การเปิดประเด็น ปัญหา การพิสูจน์สมมติฐาน การวิเคราะห์แนวคิด การแยกแยะสิ่งที่รู้กับไม่รู้ และการติดตามผลของตรรกะความคิด การถามแบบโสเครตีสจะเน้นการถาม อย่างมีระบบ มีระเบียบวิธี และลึกซึ้ง และมักจะใช้เกี่ยวกับแนวคิดพื้นฐาน หลักการ ทฤษฎี ประเด็น หรือปัญหาต่าง ๆ อีกทั้ง Amorncheevin (2013)

กล่าวไว้ว่า คำถามแบบโสเครติสมีประโยชน์ต่อการเรียนรู้ ช่วยสอนเราให้เห็นความแตกต่างระหว่างการคิดอย่างเป็นระบบกับความคิดแบบแยกส่วน จะสอนเราให้ขุดลงไปถึงข้างใต้ของความคิด สอนเราให้คุณค่ากับการพัฒนาจิตใจที่รู้จักถามเพื่อบ่มเพาะการเรียนรู้ให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น Thammabut (2007) กล่าวไว้ว่า คำถามแบบโสเครติสแม้ว่าจะเกิดขึ้นมานานแล้วเกือบสองพันห้าร้อยปี แต่ก็ยังทันสมัย สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับผู้เรียนทุกระดับและทุกวิชาที่มีเนื้อหาภาคทฤษฎี ส่วนจะนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ขึ้นอยู่กับผู้สอนและผู้เรียน โดยเฉพาะการนำไปใช้กับวิชาที่ต้องอาศัยวิธีการบรรยายเป็นหลัก หากผู้สอนบรรยายไปแล้วช่วงหนึ่งควรจะหยุดพักเพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้โดยตั้งคำถามให้ผู้เรียนตอบ วิธีนี้นอกจากจะช่วยให้ผู้เรียนไม่รู้สึกเบื่อหน่ายต่อการฟังบรรยายแล้ว ยังช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) และการคิดแบบแก้ปัญหา (Problem Solving)

ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยทั่วไป Keesookpun (2017) Noimai (2017) Vanichwatanavorachai (2019) และ Wechayaluck (2019) ได้กล่าวไปในทิศทางเดียวกันว่า ประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นนำ เป็นขั้นกระตุ้นความสนใจและทบทวนความรู้เดิม เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเรียน 2) ขั้นสอน เป็นขั้นจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ คิดวิเคราะห์ และเรียนรู้ด้วยตนเอง และ 3) ขั้นสรุป เป็นขั้นทบทวนและตรวจสอบความเข้าใจของผู้เรียนให้ครบถ้วนและถูกต้อง ทั้งนี้ผู้สอนควรออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสม และสอดคล้องกับเนื้อหา และเป็นกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจในบทเรียนได้อย่างดี ควรเป็นการจัดกิจกรรมเชิงรุก และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้งการนำเข้าสู่บทเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา และสร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนไม่รู้สึกเบื่อหน่าย เกิดทักษะกระบวนการคิด ทำให้ผู้เรียนกล้าแสดงออกและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ (Wechayaluck, 2019)

ดังนั้น การศึกษาคำถามแบบโสเครติส และแนวทางการประยุกต์ใช้ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยทั่วไป จะมีส่วนช่วยให้ผู้สอนออกแบบ กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ตรงกับแนวคิด การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อส่งเสริม ทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะทักษะการคิดเชิงวิพากษ์หรือคิด อย่างมีวิจารณญาณ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับอย่าง รอบด้าน และมองปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวอย่างมีเหตุผล

คำถามแบบโสเครติสคืออะไร

คำถามแบบโสเครติสเป็นศิลปะแห่งการตั้งคำถามที่มีแบบแผน ดังที่ Fisher (1995) ได้กล่าวไว้ว่า การใช้คำถามกระตุ้นการคิด อย่างมีแบบ แผนในการสนทนา เป็นการใช้คำถามอย่างต่อเนื่องเพื่อติดตามหาเหตุผลและ สมมติฐาน อีกทั้ง Paul and Elder (2007) และ Amorncheevin (2013) ได้กล่าวไปในทิศทางเดียวกันว่า การตั้งคำถามอย่างมีระเบียบวิธีที่สามารถใช้ ติดตามความคิดต่าง ๆ ได้หลายวัตถุประสงค์ ไม่ว่าจะเป็นการสำรวจความคิด ที่ซับซ้อน การหาความจริงของสิ่งต่าง ๆ การเปิดประเด็นปัญหา การพิสูจน์ สมมติฐาน การวิเคราะห์แนวคิด การแยกแยะสิ่งที่รู้กับไม่รู้ และการติดตาม ผลของตรรกะความคิด คำถามแบบโสเครติสจะเน้นการถามอย่างมีระบบ มีระเบียบวิธี และลึกซึ้ง และมักจะใช้เกี่ยวกับแนวคิดพื้นฐาน หลักการ ทฤษฎี ประเด็น หรือปัญหาต่าง ๆ สอดคล้องกับ Intel (2007) ได้กล่าวไว้ว่า การตั้ง คำถามอย่างมีระบบที่ช่วยให้ผู้เรียนตรวจสอบแนวคิดให้มีความถูกต้องอย่างมี เหตุผล โดยผู้สอนจะเป็นผู้ดำเนินการ มีส่วนร่วมในการสนทนากับผู้เรียน และคอยช่วยเหลือด้วยการแนะนำ เพื่อให้ผู้เรียนได้เติมเต็มความรู้ในแต่ละ หัวข้อ นอกจากนี้ Thammabut (2007) ได้กล่าวไว้ว่า การตั้งคำถามเพื่อทำ ทายให้ผู้เรียนค้นหาคำตอบจากการคิดจนกว่าจะได้คำตอบที่สมบูรณ์และ ถูกต้อง

สรุปได้ว่า คำถามแบบโสเครติส เป็นการตั้งคำถามอย่างมีแบบแผน ที่มีวัตถุประสงค์ใช้ในการสำรวจความคิดที่มีความซับซ้อน การเปิดประเด็น และค้นหาปัญหา การเปิดเผยข้อมูลข้อสมมติฐาน การวิเคราะห์แนวคิด การแยกแยะระหว่างสิ่งที่รู้กับสิ่งที่ไม่รู้ และการพิจารณาข้อบ่งชี้ที่มีตรรกะ ที่เกี่ยวกับแนวคิดพื้นฐาน หลักการ ทฤษฎี ประเด็น หรือปัญหาต่าง ๆ โดยผู้เรียนและผู้สอนจะมีส่วนร่วมในการสนทนา เพื่อท้าทายให้ผู้เรียนได้ ตรวจสอบความคิดอย่างมีเหตุผลในการค้นหาคำตอบจนกว่าจะได้คำตอบที่ สมบูรณ์และถูกต้อง

คำถามแบบโสเครติสมีวิธีการตั้งคำถามอย่างไร

คำถามแบบโสเครติสมีลักษณะมุ่งกระตุ้นให้ผู้ตอบคิดอย่างลึกซึ้ง และเป็นระบบ กระตุ้นการไตร่ตรอง วิเคราะห์ และเข้าใจแนวคิดหรือความ เชื่อของตนเองให้ชัดเจนขึ้น สามารถแบ่งวิธีการตั้งคำถามเป็น 7 วิธี (Fisher, 1995; Paul and Elder, 2007; Thammabut, 2007) ดังนี้

1. คำถามที่มุ่งทำความเข้าใจคำถามเดิม (questions for comprehension of the initial question) เป็นคำถามที่ตั้งคำถามเพื่อทำ ความเข้าใจ “คำถามเดิม” ให้ดีขึ้น เช่น

เข้าใจคำถามนี้ว่าอย่างไร ?

คำถามนี้มีอคติแฝงอยู่ไหม ? เพราะเหตุใด ?

ทำไมคำถามนี้ถึงสำคัญ ?

เพราะอะไรถึงตั้งคำถามนี้ ?

2. คำถามที่มุ่งขอคำชี้แจง (questions for clarification) เป็น คำถามที่ใช้เพื่อให้เข้าใจสิ่งที่อีกฝ่ายพูดหรือเขียนให้ชัดเจนมากขึ้น เช่น

ทำไมคุณถึงพูดเช่นนั้น ?

สิ่งนี้หมายความว่าอย่างไร ?

ช่วยขยายความสิ่งนี้เพิ่มเติมได้ไหม ?

ช่วยยกตัวอย่างสิ่งที่อธิบายได้ไหม ?

3. คำถามที่มุ่งหาเหตุผลและหลักฐานประกอบ (questions to determine reasons and evidence) เป็นคำถามที่ตั้งขึ้นเพื่อขอคำอธิบายว่าทำไม คนหนึ่งจึงคิดหรือเชื่อในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และมีหลักฐานอะไร ที่สนับสนุนแนวคิดหรือข้อโต้แย้งนั้น เช่น

ทำไมจึงสนับสนุนแนวคิดนี้ ?

รู้คำตอบนี้ได้อย่างไร ?

ทำไมจึงเชื่อข้อมูลนี้ ?

มีข้อมูลเพียงพอมากน้อยขนาดไหน ?

4. คำถามที่มุ่งสำรวจมุมมอง (questions for exploring viewpoints) เป็นคำถามที่ตั้งขึ้นเพื่อเปิดพื้นที่ให้พิจารณาความคิดเห็น มุมมอง หรือจุดยืนที่ต่างกันไป ในประเด็นใดประเด็นหนึ่ง เช่น

ทำไมสิ่งนี้ถึงดีที่สุด ?

ทางเลือกอื่นจะเป็นอย่างไร ?

มองในอีกมุมหนึ่งจะเป็นอย่างไร ?

คนที่เชื่อในสิ่งนั้นจะคิดอย่างไร ?

5. คำถามที่มุ่งถึงนัยยะและผลที่ตามมา (questions to determine implications and consequences) เป็นคำถามที่กระตุ้นให้ผู้ตอบคิดว่า หากเลือกทางใดทางหนึ่ง จะมีผลลัพธ์หรือนัยยะอย่างไรบ้าง ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว รวมถึงกับใคร และในด้านใดบ้าง เช่น

ถ้าทำสิ่งนี้ จะเกิดผลกระทบอย่างไร ?

สิ่งนี้ที่จะส่งผลกระทบต่ออนาคตอย่างไร ?

สิ่งนี้ส่งผลกระทบต่อสิ่งนั้นอย่างไร ?

จะเป็นอย่างไรถ้าสิ่งนี้เกิดขึ้นมา ?

6. คำถามที่มุ่งพิจารณาสมมติฐาน (questions meant to evaluate assumption) เป็นคำถามที่ให้ผู้ตอบตรวจสอบว่า ความคิด ความเชื่อ หรือ ข้อความที่ใช้อ้างอิงนั้นมี “สมมติฐาน” อะไรแอบแฝงอยู่หรือไม่ ซึ่งสมมติฐาน เหล่านี้อาจเป็นสิ่งที่เชื่อว่า “จริง” โดยไม่ทันไตร่ตรองหรือพิสูจน์ก่อน เช่น

จะพิสูจน์สมมติฐานนี้ได้อย่างไร ?

ทำไมถึงตั้งสมมติฐานเช่นนั้น ?

จะตรวจสอบหรือหักล้างสมมติฐานนั้นได้อย่างไร ?

จะสามารถตั้งสมมติฐานอื่นแทนได้ไหม ? เพราะเหตุใด ?

7. คำถามที่มุ่งหาเป้าหมายและวัตถุประสงค์ (questions to determine goals and purposes) เป็นคำถามที่ใช้เพื่อช่วยให้ผู้ตอบมองเห็น “จุดมุ่งหมาย” หรือ “เหตุผลหลัก” ของสิ่งที่กำลังพูด คิด หรือทำ ช่วยให้เกิด ความชัดเจนว่าสิ่งที่กำลังทำอยู่สอดคล้องกับเป้าหมายนั้นหรือไม่ เช่น

วัตถุประสงค์นี้สมเหตุสมผลไหม ? เพราะอะไร ?

วัตถุประสงค์ของสิ่งนี้ต่างกับสิ่งนั้นอย่างไร ?

เป้าหมายนั้นตอบโจทย์ปัญหาที่ตั้งไว้มากน้อยเพียงใด ?

ช่วยอธิบายสิ่งที่ควรปรับเพื่อให้ตรงเป้าหมายมากขึ้น ?

คำถามแบบโสเครตีสมีความสำคัญอย่างไร

คำถามแบบโสเครตีสมีความสำคัญในการเป็นเครื่องมือในการ จัดการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนคิดอย่างลึกซึ้ง ดังที่ Amorncheevin (2013) และ Saint Leo University (2022) ได้กล่าวไปในทิศทางเดียวกันว่า การถามแบบโสเครตีสเป็นแนวทางหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ที่ เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยอาศัยการตั้งคำถามอย่างมีลำดับขั้นและ การย้อนถามอย่างมีจุดมุ่งหมาย ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนค่อย ๆ ขุดค้นความคิด ภายในของตนเอง แยกแยะระหว่างการคิดอย่างเป็นระบบกับความคิดแบบ

แยกส่วน (Fragmented thinking) และค่อย ๆ สร้างพลังของเหตุผลขึ้นภายใน กระบวนการนี้จึงสัมพันธ์โดยตรงกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าใจกลไกของจิตที่กำลังแสวงหาความหมายและความจริง เหมาะอย่างยิ่งสำหรับประเด็นที่ผู้เรียนยังมีความเข้าใจไม่ชัดเจน หรือเข้าใจคลาดเคลื่อน นอกจากนี้ ยังมีบทบาทสำคัญในบริบทของการจัดการเรียนรู้ยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะในการส่งเสริมการอภิปรายในชั้นเรียน ผ่านการใช้คำถามที่ออกแบบมาเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และพัฒนาการคิดขั้นสูงร่วมกับผู้อื่น (University of Nebraska–Lincoln, Office of Graduate Studies, 2018)

สรุปได้ว่า คำถามแบบโสเครติสมีความสำคัญในการเป็นเครื่องมือจัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้การตั้งคำถามอย่างมีลำดับเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดอย่างลึกซึ้ง ค้นพบคำตอบด้วยตนเอง และมีส่วนร่วมในการอภิปราย ซึ่งช่วยพัฒนาโครงสร้างความคิดภายใน แยกแยะความคิดอย่างเป็นระบบ และยกระดับการคิดขั้นสูงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จะใช้คำถามแบบโสเครติสในชั้นเรียนอย่างไร

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ถือเป็นหัวใจของการศึกษาที่พัฒนาให้ผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ดังที่ Songserm (2019) และ Vanichwatanavorachai (2019) กล่าวไปในทิศทางเดียวกันว่า เป็นการกำหนดขั้นตอนกิจกรรมการเรียนการสอนโดยสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา และการปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยเขียนให้ชัดเจนและละเอียดที่สุด แสดงลำดับขั้นตอนในแต่ละขั้นให้มีบทบาทผู้เรียนและผู้สอน สื่อการเรียนรู้ที่ใช้ รวมทั้งการวัดและประเมินผล ทั้งนี้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยทั่วไปสามารถแบ่งได้ 3 ขั้นตอน (Keesookpun, 2017; Noimai, 2017; Vanichwatanavorachai, 2019; Wechayaluck, 2019) ดังนี้

1. **ขั้นนำ** เป็นขั้นเตรียมความพร้อมก่อนเริ่มเรียน โดยทบทวนความรู้เดิมและจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความสนใจ แรงจูงใจ และบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้
2. **ขั้นสอน** เป็นขั้นที่ผู้สอนจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนด โดยส่งเสริมการลงมือปฏิบัติ การคิดวิเคราะห์ และการค้นคว้าด้วยตนเอง พร้อมทั้งเชื่อมโยงความรู้กับชีวิตจริง โดยมีบทบาทของผู้สอนเป็นผู้ชี้แนะและกระตุ้น
3. **ขั้นสรุป** เป็นขั้นที่ผู้สอนทบทวน ตรวจสอบ และย้ำเนื้อหาสำคัญเพื่อให้แน่ใจว่าผู้เรียนเข้าใจอย่างถูกต้องและครบถ้วน

สามารถประยุกต์ใช้คำถามแบบโสเครตีสในแต่ละขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้โดยทั่วไป มีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

Table 1: Applying Socratic Questioning in General Learning Activities

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้	ตัวอย่างกิจกรรม	วิธีการถามแบบโสเครตีส
ขั้นนำ	สร้างความสนใจในบทเรียนใหม่	คำถามที่มุ่งหาเป้าหมายและวัตถุประสงค์ เช่น - นักเรียนคิดว่าทำไมเราจึงเรียนเรื่องนี้ ? - เรื่องนี้สำคัญกับนักเรียนอย่างไร ? - ถ้านักเรียนเข้าใจบทเรียนนี้ จะเกิดประโยชน์อย่างไร ?
	ทบทวนความรู้เดิมหรือประสบการณ์เดิมที่เชื่อมโยงบทเรียนใหม่	คำถามที่มุ่งพิจารณาสมมติฐาน เช่น - ก่อนหน้านี้นักเรียนเคยได้อินเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างไร ? - ตอนนี้นักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างไร ? - ทำไมนักเรียนจึงเชื่อเรื่องนี้แบบนี้ ?

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้	ตัวอย่างกิจกรรม	วิธีการถามแบบโสเครตีส
ขั้นสอน	การอภิปรายแลกเปลี่ยนเรียนรู้	คำถามที่มุ่งสำรวจมุมมอง เช่น - นักเรียนเห็นด้วยกับแนวคิดนี้หรือไม่ ? เพราะเหตุใด ? - ถ้านักเรียนเป็นคนในสถานการณ์นั้นจะคิดอย่างไร ? - มีใครมองต่างจากนี้หรือไม่ ? เพราะอะไร ?
	การระดมความคิดเห็น	คำถามที่มุ่งถึงนัยยะและผลที่ตามมา เช่น - ถ้านักเรียนทำตามแนวทางนี้ จะเกิดผลอย่างไร ? - วิธีการของนักเรียนจะส่งผลกระทบต่ออนาคตอย่างไร ? - หากทำสิ่งนี้เกิดขึ้น จะส่งผลกระทบอย่างไรบ้าง ?
	การสืบค้นคว้าข้อมูล	คำถามที่มุ่งหาเหตุผลและหลักฐานประกอบ เช่น - ข้อมูลที่นักเรียนค้นมานั้นมีเพียงพอมากน้อยขนาดไหน ? - ข้อมูลนั้นน่าเชื่อถือหรือไม่ ? เพราะอะไร ? - ข้อมูลนี้สนับสนุนความคิดของนักเรียนอย่างไร ?
	การสรุปข้อมูล	คำถามที่มุ่งขอคำชี้แจง เช่น - เรื่องนี้นักเรียนสรุปได้อย่างไร ? - ทำไมนักเรียนจึงสรุปไปแนวทางนั้น ? - ช่วยขยายความข้อสรุปของนักเรียนเพิ่มเติมได้ไหม ?
	การนำเสนอผลงาน	คำถามที่มุ่งทำความเข้าใจคำถามเดิม เช่น - เพราะอะไรนักเรียนจึงใช้คำถามนี้ ? - คำถามของนักเรียนมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ?

ขั้นตอนการ จัดการเรียนรู้	ตัวอย่างกิจกรรม	วิธีการถาม แบบโสเครตีส
ขั้นสรุป	ทบทวนความรู้จาก บทเรียน	- คำถามของนักเรียนมีความสำคัญต่อผู้ฟัง อย่างไร ?
		คำถามที่มุ่งพิจารณาสมมติฐาน เช่น - ความเข้าใจของนักเรียนเปลี่ยนไปจาก เดิมมากน้อยเพียงใด ? - ตอนนี้นักเรียนเห็นด้วยกับแนวคิดเดิม หรือไม่ ? เพราะเหตุใด ? - นักเรียนสามารถตรวจสอบแนวคิดที่ นำเสนอไปได้อย่างไร ?
		คำถามที่มุ่งถึงนัยยะและผลที่ตามมา เช่น - นักเรียนสามารถนำความรู้นี้ไปใช้ในชีวิต จริงได้อย่างไร ? - ถ้าไม่เข้าใจเรื่องนี้ จะเกิดผลเสียอย่างไร ? - เพราะเหตุใด เรื่องนี้จึงเกี่ยวข้องกับ ชีวิตประจำวันของนักเรียน ?

ข้อเสนอแนะในการใช้คำถามแบบโสเครตีสมีอะไรบ้าง

การใช้คำถามแบบโสเครตีสในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ควรใช้คำถามปลายเปิดที่กระตุ้นการคิดวิเคราะห์ การใช้คำถาม
ปลายเปิดจะช่วยให้ผู้เรียนได้คิดอย่างอิสระ ไม่จำกัดอยู่แค่คำตอบแบบ
“ถูกหรือผิด” แต่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น วิเคราะห์ และให้เหตุผล
ประกอบ ซึ่งส่งเสริมทักษะการคิดขั้นสูง

2. ควรตั้งคำถามอย่างเป็นระบบและมีลำดับขั้น การตั้งคำถาม
ควรเป็นไปอย่างมีขั้นตอน เริ่มจากคำถามพื้นฐาน คำถามวิเคราะห์ คำถาม
สังเคราะห์ คำถามประเมินผล ไปตามลำดับ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถขยาย
ความคิดอย่างลึกซึ้ง และเห็นความเชื่อมโยงของแนวคิดต่าง ๆ เช่น

เริ่มจาก 1) “นักเรียนเข้าใจแนวคิดนี้ว่าอย่างไร ?” และ 2) “ถ้าแนวคิดนี้ผิด จะมีผลอย่างไร ?”

3. ควรใช้คำถามเพื่อส่งเสริมมุมมองที่หลากหลาย คำถามแบบโสเครติสควรกระตุ้นให้ผู้เรียนสำรวจความคิดเห็นจากหลายแง่มุม ทั้งของตนเอง ผู้อื่น และสถานการณ์จำลอง เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

4. ผู้สอนควรเป็นผู้อำนวยความสะดวก มิใช่ผู้เฉลยคำตอบ ในการใช้คำถามแบบโสเครติส บทบาทของผู้สอนควรเปลี่ยนจาก “ผู้ให้คำตอบ” เป็น “ผู้กระตุ้นให้คิด” ด้วยการตั้งคำถามอย่างมีจุดมุ่งหมาย ไม่ควรเฉลยหรือชี้แนะเร็วเกินไป แต่ให้โอกาสผู้เรียนได้ถกเถียง แลกเปลี่ยน และสังเคราะห์ความคิดเห็นร่วมกัน

5. ควรสร้างบรรยากาศที่ปลอดภัยทางความคิด ผู้เรียนจะกล้าแสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผยหากรู้สึกว่ายห้องเรียนเป็นพื้นที่ปลอดภัย ปราศจากการตัดสินหรือวิจารณ์แบบลบ ผู้สอนจึงควรใช้ภาษาที่ให้เกียรติผู้เรียน ส่งเสริมความมั่นใจ และเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วม

6. ควรเชื่อมโยงคำถามกับบริบทของผู้เรียน คำถามที่มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตจริง ประสบการณ์ หรือความสนใจของผู้เรียน จะช่วยให้คำถามมีพลังมากขึ้น เพราะสามารถเชื่อมโยงกับโลกภายนอก และทำให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของความรู้ในชีวิตประจำวัน

7. ควรใช้คำถามเพื่อตรวจสอบสมมติฐานและอคติ ผู้เรียนหลายคนมีความเชื่อหรือสมมติฐานที่ฝังแน่นโดยไม่รู้ตัว คำถามแบบโสเครติสสามารถช่วยให้ผู้เรียนรู้เท่าทันความคิดของตนเอง โดยเฉพาะในประเด็นที่ซับซ้อน เช่น ความยุติธรรม สิทธิมนุษยชน จริยธรรม เป็นต้น

บทสรุป

คำถามแบบโสเครติส เป็นกระบวนการตั้งคำถามอย่างมีแบบแผน เพื่อสำรวจและตรวจสอบความคิดที่ซับซ้อน โดยมุ่งเปิดประเด็น วิเคราะห์ แนวคิด เปิดเผยข้อสมมติฐาน และแยกแยะสิ่งที่รู้กับสิ่งที่ไม่รู้ ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสนทนาอย่างมีเหตุผล เพื่อนำไปสู่คำตอบที่ชัดเจน สมบูรณ์ และถูกต้องในที่สุด ถือได้ว่าเครื่องมือสำคัญในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้คำถามอย่างมีลำดับเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดลึกซึ้ง ค้นพบคำตอบด้วยตนเอง และร่วมอภิปรายอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งช่วยพัฒนาโครงสร้างความคิดอย่างเป็นระบบ และยกระดับการคิดขั้นสูงอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผู้สอนสามารถประยุกต์ใช้คำถามแบบโสเครติสในแต่ละขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้โดยทั่วไป คือ 1) ขั้นนำ ได้แก่ คำถามที่มุ่งหาเป้าหมายและวัตถุประสงค์ และคำถามที่มุ่งพิจารณาสมมติฐาน 2) ขั้นสอน ได้แก่ คำถามที่มุ่งสำรวจมุมมอง คำถามที่มุ่งถึงนัยยะและผลที่ตามมา คำถามที่มุ่งหาเหตุผลและหลักฐานประกอบ คำถามที่มุ่งขอคำชี้แจง และคำถามที่มุ่งทำความเข้าใจคำถามเดิม และ 3) ขั้นสรุป ได้แก่ คำถามที่มุ่งพิจารณาสมมติฐาน และคำถามที่มุ่งถึงนัยยะและผลที่ตามมา ที่จะช่วยให้ผู้สอนออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้อย่างรอบด้าน และมองปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวอย่างมีเหตุผล และสำหรับข้อเสนอแนะในการใช้คำถามแบบโสเครติสในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้เน้นย้ำการใช้คำถามปลายเปิดและมีลำดับขั้นเพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ การกระตุ้นให้ผู้เรียนพิจารณาประเด็นจากหลากหลายมุมมองและตรวจสอบสมมติฐาน รวมถึงบทบาทของผู้สอนในฐานะผู้อำนวยความสะดวกที่สร้างบรรยากาศปลอดภัยและเชื่อมโยงคำถามกับบริบทของผู้เรียนอย่างมีความหมาย

References

- Amorncheevin, B. (2013). *Philosophical enquiry for thinking classroom*. Parbpim.
- Fisher, R. (1995). Socratic Education. *Thinking: The Journal of Philosophy for Children*, 12(3), 23-29.
- Independent Committee for Education Reform (ICER). (2019). *Curriculum and competency - based education*. Office of the Education Council.
- Intel. (2007). *Designing effective project: Questioning the socratic questioning technique*. Intel Corporation.
- Keesookpun, B. (2017). *Learning management techniques*. Se-Educatio.
- Noimai, I. (2017). *Curriculum and learning management in social studies*. O.S. Printing House.
- Paul, R., & Elder, L. (2007). Critical Thinking: The Art of Socratic Questioning. *Journal of Developmental Education*, 31(1), 36-37.
- Saint Leo University. (2022). *The socratic method of teaching: What it is, its benefits, and examples*. <https://www.Saintleo.edu/about/stories/blog/socratic-method-teaching-what-it-its-benefits-and-examples>
- Songserm, U. (2019). Lesson Plan in Quality: Teacher's role? or who's role?. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences, and Arts)*, 12(3), 898-910.
- Thammabut, M. (2007). New learning perspective on the art of teaching questions: Socratic method. *Journal of Kruchandrasarn*, 10(1), 14-20.
- University of Nebraska–Lincoln, Office of Graduate Studies. (2018). *Asking good questions: Socratic method in the classroom*. <https://www.unl.edu/gradstudies/current/news/asking-good-questions-socratic-method-classroom>

